

Zakon o lustraciji nuždan je uvjet

● Inicijativa »EU 1481« uputila je hrvatskim političkim strankama pismo u kojem se ističe kako je vrijeme da se u Hrvatskoj otvori institucionalna rasprava o lustracijskom zakonu.

Ana Dagelić

Treci okrugli stol građanske inicijative »EU 1481« u organizaciji Odjela za politologiju Matice hrvatske održan je u srijedu 21. listopada u velikoj dvorani Matice hrvatske u Zagrebu. Sudionici okrugloga stola, koji je vodio glavni tajnik Matice hrvatske Zorislav Lukić, bili su pravnica Kristina Gogić te povjesničari Davor Marijan i Mario Jareb, a tema treće rasprave, kojoj je cilj formuliranje prijedloga zakona o lustraciji, bila je »Istraživanje ili prikrivanje: Arhivi i istraživanja razdoblja komunističke vladavine u Hrvatskoj«.

»Uvjereni smo da sve današnje zapriečke za istinsko čišćenje hrvatskoga društva od komunističkih društvenih anomalija kompromitiraju i usporavaju daljnji proces demokratizacije hrvatskoga društva, u skladu s europskim kulturno-civilizacijskim standardima zaštite ljudskih prava, ali i stvaranje zreloga građanskoga društva utemeljenoga na istini i pravdi«, stoji u dijelu pisma koje je inicijativa »EU 1481« pripremila i uputila hrvatskim političkim strankama, o čemu je na tribini izvijestio voditelj Lukić. U pismu se ističe kako je vrijeme da se u Hrvatskoj otvori institucionalna rasprava o lustracijskom zakonu, njegovo izglasavanje i provedba. Zakon o lustraciji nuždan je uvjet

za uklanjanje naslijeđa totalitarne prakse unutar hrvatskih državnih i društvenih institucija, kao i u gospodarskoj sferi, bez kojega nema društvenoga i gospodarskoga napretka u daljnjoj demokratizaciji i pluralizaciji društva, istaknuli su članovi inicijative. Nije i ne može biti slučajno to što sve države u kojima je provedena lustracija danas, za razliku od naše, doživljavaju gospodarski rast. Kao članica Europske unije Hrvatska se obvezala primijeniti i poštovati cjelokupni zakonodavni i pravni sustav EU-a, koji uključuje i primjenu europskih norma o pravu i zaštiti žrtava totalitarnih sustava u Hrvatskoj, zaključuje se u pismu.

»Kako to da bivša Stranka demokratskih promjena, a sada Socijaldemokratska partija ima pravo određivanja hrvatskim građanima i drugim istraživačima koje dokumente iz arhive bivše komunističke partije građanin smije dobiti na uvid?« upitao je moderator rasprave u uvodnoj riječi, rekavši da je to jedan od postojećih apsurdna, dovoljan za ozbiljnu raspravu u sklopu pitanja koji su mogući putovi do toga da Hrvatska dobije najprimjereniji zakon o lustraciji.

Pravnica Kristina Gogić naglasila je da je pitanje arhiva najvažnije kada se radi o lustraciji: »Otvaranje tajnih spisa vrlo je teška tema jer vidimo da i danas, nakon

25 godina postojanja države, još nemamo taj zakon, i dalje samo o tome raspravljamo. Zakonom bi trebala biti osnovana institucija nacionalnoga sjećanja ili povijesno-dokumentacijski centar, u kojem bi trebali biti arhivirani svi spisi koji se tiču zločina i disciplinskih postupaka iz prošloga režima. U nas je što se tiče lustracije još uvijek sve obavljeno velom tajne«, kazala je pravica Gogić. Ljudi žele saznati istinu i to je ljudsko pravo, pa postupak lustracije treba pokrenuti što prije, zaključila je.

Povjesničar Marijan iznio je neke probleme u pristupu arhivskom gradivu na temelju osobnoga iskustva. »Čovjek si postavlja pitanje o pravnoj državi. Pravna država je pravna ako se poštuju svi zakoni, a ako nadete da jedan ne funkcionira, to više nije pravna država. Mi na arhivskom poslu imamo niz primjera koji dovode ovu državu u pitanje kao pravnu državu«, naglasio je Marijan.

Kao najveći izazov istraživačima povjesničarima izdvojio je istraživanje tajnih služba: »Nedavno je na sva zvana objavljeno da je Sigurnosno-obavještajna agencija predala arhiv Udbe od 130 metara. Moje je mišljenje da je to što smo sada dobili iz arhiva Udbe manje od deset posto arhiva.«

Nadovezujući se na Marijanovo izlaganje, povjesničar Jareb potvrdio

je da je gradivo za istraživanja u mnogim slučajevima nedostupno, zbog čega dolazi do problema hrvatske historiografije, koji se očituje u malom broju ozbiljnih istraživanja novije povijesti. »Ozbiljna znanstvena istraživanja o tom razdoblju jedan su od preduvjeta za lustraciju. Malo je toga predano Hrvatskom državnom arhivu, a struktura dokumenata pokazuje da su to uglavnom neki povijesni dosjei i elaborati. Sve je to kap u moru onoga što je vjerojatno stvoreno radom tajnih služba. Hrvatska država ni zbog čega ne bi trebala štiti podatke jednoga propaloga totalitarnoga režima«, istaknuo je. Bespredmetnim pitanjem označio je deklasificiranje dokumenata nastalih radom propaloga režima te naglasio da se o tome ne bi trebalo raspravljati.

Na kraju izlaganja Jareb je iznio prijedlog da se rad na otvaranju arhiva usmjeri u novi memorijalno-dokumentacijski centar, u kojem bi se mogla osnovati specijalizirana knjižnica i zbirka dokumenata i tako na jednom mjestu prikupiti arhivsko gradivo. »To je ideja koja se naslanja na praksu drugih bivših komunističkih zemalja, od kojih mnoge imaju takve institucije, muzeje ili centre, i nedvojbeno bi je trebalo provesti i kod nas«, zaključio je.

U raspravi koja je slijedila nakon izlaganja još je jednom istaknuta bit lustracije: da se otvaranjem spisa dozna tko su ljudi koji sudjeluju u javnom životu, a u represivnom sustavu su kršili ljudska prava. Naglašeno je i da donošenje zakona o lustraciji uvelike ovisi o političkoj volji stranaka na vlasti koje će stajati iza toga zakona. ■